

C 2402

JÓULU ALBUM

1916

OSAÜHISUS
„PRODUKT“

PETROGRADIS, Спасский пер. 3.

soowib kõigile oma kaubasaatjatele
ja -ostjatele
rõõmsaid Jõulu pühi ja
õnnelikku Uut aastat!

Põhja Wastastikune Kredit-Ühisus

Petrogradis, Большая Конюшенная, 10.

Telefon 5-57-42 — Juhatuse telefon 91-81.

Telegrammide adres: Estobank.

wõtab raha hoiule ja maksab hoiusummade pealt

I. tähtajat 1 a. peale . . . 60/0
1/2 „ . . . 5 1/2 0/0
II. jookswat arwel . . . 50/0

Annab laenu lihtmetele waranduse, wekslite ja kauba
kindlustusel.

M. Johannson.

Офицерская 12, кв. 1.

— Telefon 4-65-45. —

Rätsepmeister.

— Suur väljawalik —

INGLISE ja WENE riitest.

Juurdelõikuse- ja õmbluse-kursused.

J. Lenow.

Was. Saar., 3. liin, nr. 10, krt. 1. Tel. 4-92-17.
Kursustel õpetatakse kõige uuema Pariisi
metodi järele. Seletused ka Eesti keeles.

Osaühisuse „UNIKAT“i

Kunst- ja iluwärwi trükikoda

walmistab kõiksuguseid trükitöösid.

Петроградъ,

Рузовская, 13. Телефонъ 4-64-44

Meie lugejatele lahkeks tähelepanemiseks.

Tulewaiks Lihawõtte pühiks ilmub meie kirjastusel „Lihawõtte album 1917“, mille tuumaka sisu ja ilusa wälimuse peale meie suurt rõhku tahame panna. „Lihawõtte album“ tootab märksa suurem saada kui käesolew „Jõulu album“, mille väljaandmisel meil mitmesuguste raskustega wõidelda tuli. Kaastööd hakkame juba aegsaste wastu wõtma. Tellimisi ja kaastööd palume saata adressi all: Петроградъ, Рузовская 13, издательство и типография „Уникатъ“.
Аиракликult Osaühisus „Unikat“.

*R*ahupüha me peame, aga kus on küll rahu?
 Kus on wennalik meel ja kuhu on kadunud arm?
 Elus näha me saame päiwi häid kui ka pahu,
 aga üle käib headest ikka, mis kare ja karm.

Kaugel põruwad paugud, ohked tõusewad õhku —
 surm seal eluga maadleb, hirmsat häwitust teeb,
 ei seal kuulda rahust kihku ei kõhku —
 sõjakõlin on wendus, waen ja wiha keeb...

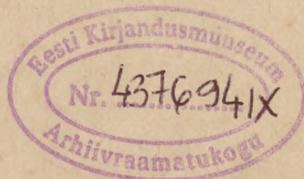
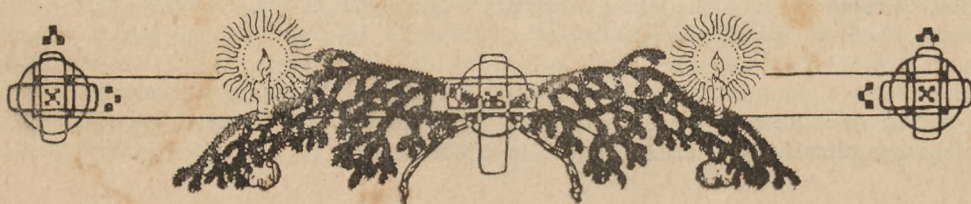
Móogad töötawad wihas, wõites waenlase walda,
 surm see suigutab soowid, mida peitis weel rind,
 ei seal teisele keegi abi anda ei malda,
 ainult oigamist kuuleb külm ja werine pind.

Üks seal saanud on sandiks, teine wariseb hauda,
 kolmas kannatab kurwalt, nähes wendade werd,
 neljas tuksatab tules, rõhub rõsedat rauda,
 silmi ülesse tõstab, waates tähtede merd...

Kodus walwamas ema, nutmas noorikust naine,
 ihkab igatsew isa pojalt suruda kätt;
 raskus, rahutus rändab kodupinnal kui laine,
 silmi kuitwaks ei teha suuda suuremgi rätt...

Rahupüha, sa kuldne, kallis pühade-püha,
 millal rahu sa tood? Kas kaua wiibib ta weel?
 Millal kuulen ma ingliskoori mõnusat müha:
 „Rahu maa peal!“ et õnne tunneks minugi meel.

R. Põld.

JÕULU-ÖÖL.

Konstantin Osweŕ'i jutuke.

Õhtu langes salalikult, kui määratu nahkhiir üle rahutult määratsewa suurlinna. Siin ja seal puhkesid elektri- ja gaasimunud helendama, nagu tuhatpealise hiiglaeluka silmad. Wahetpidamata helisesid hoiatawad tramwaikellad, üleüldisele tõttawale elewusele muusikat sünnitades.

X. haigemajas aga walitses waikus. Ainult õhupuhastaja akna küljes wõrises igawalt ja tüütawalt.

Anton Saarpuule, kes alles hiljuti raskelt haawatuna haigemajasse toodi, kuuldus see õhupuhastaja wõrin, kui isesugune painaw muusika, kui lõpmata ohkete rida, mida nii walus on kuulda, aga mis rõiub ja wangistab, kui õnnetu armastuselugu.

Haigemaja avarad ruumid olid otsast otsani haawatute sängisid täis. Terasemad haawatud istusid sängi serwal ning puhusid ajawiiteks juttu, endi sõjajuhtumisi meele tuletades. Wahel wõis isegi lustilisi naljatusi ja sõjawesteid kuulda.

Anton Saarpuu, kes kogu aja palawikus oli jampsinud, tundis enese täna õige terwena. Ka walu ei tunnud ta enam. Ta pööras pea kaaslaste poole ja jäi nende jutustusi kuulatama.

Jutustuste mõjul pöördusid ta mõtted läbielatud päewade peale. Esimest korda üle hulga aja suutis ta jälle järjekindlalt mõtelda. Ta mõtted olid täna isegi liig selged, kristallised. Pildid tekkisid ettekujutuses iseäraliku reljefiga, mida ta enne kunagi ei tunnud.

Ta hakkas oma elu üle järele mõtlema. Tulid meelde päewad enne sõda. Töö kodutalus, perekonnanelu... Siis läksid päewad ühetooniliselt ja igawalt. Ta mäletas, et ta wahel isegi elutüdimust oli tunnud ja elu mõttetuse üle oli kurtanud. Tuli meelde, kudas ta mõnikord tühiste asjakeste pärast oli abikaasaga tülitse-
nud ja lastega ilmasüüta

naljatuste pärast tõrjelenud. Seal puhkes aga ilmasõda. Siis läks kõik peadpööritawa kiirusega. Pildid waheldusid kui põrgulikus kaleidoskopis. Elawalt seisis silme ees lahkumine kodust, abikaasast... Alles siis tundis ta, kudas ta nende inimeste külge südamega oli kaswanud... Siis järgnesid sõidud umbsetes wagunites, harjutused, marssimised, uued linnad ja külad, uued maad ja rahwad... Kraawi-elu... Lahingud... Wäsimus... Lõpmata väsimus...

Selgelt kujunes wiimane tormijooks, kus ta haawatuna sai. Oli pime, õudne ja külm õõ. Wene wäed algasid tormijooksu. Anti salajas käsud, ning soldatid asusid kui warjud teele. Kuuldus ainult tume jalgade müdin, nagul oleks raske müristamise-pilw mööda maad edasi roomanud. Keha täitus iseäralise ärewusega, mis kõrwad mühisema pani. Ta hoidis püssi kramplikult pihus. Surma lähedus hingas kõigi üle... Waenlane märkas warsti hädaohu lähenemist... Wihi-
sesid raketid läbi õhu, puistusid proshektorite walgusewihud... Lai wäli, millest üle tuli minna, hakkas suurtüki kuulidest keema... Kajas hurraa... Siis tuli saatusline silmapilk: waenlane tuli püssitikkude peale wastu. Nii kui Saarpuu mäletas, oli kohutaw ainult esimene püssitikkude plögin, kui wastased kokku said. Siis waldas teda isesugune palawikuline joowastus, milles aga surmahirmu enam ei olnud. Siis ei olnud enam elust kahju.

Nüüd aga... Praegu ei tahaks enam surra. Nüüd oli tal ainuke igatsus: saaks jälle terweks ja koju!

Siis algaks ta uut, õnnelikku elu. Siis ei tunneks ta enam kunagi igawust ega elutüdimust. Ah, kuidas ta mõistaks nüüd oma elu seada! Kudas ta mõistaks abikaasaga õrnalt ümber käia ja hästi kõigi inimestega läbi saada. Ta on uueks saanud, sest ta

on surma palest palesse näinud... Talu juurde asutaks ta mesipuu-aia. Jah, ime-lik, kudas ta enne selle mõtte peale ei tulnud?... Ta armastab ju nii väga mesilaste sumisemist... Inimene peab elama ainult nii, et ta hing waewa ei tunne. Kõik muu on tühine.

Saarpuu tundis, kudas mõttekujutus imekiirelt ja võimsalt töötas. Uued mõtted täitsid teda suure waimustusega...

Õhupuhastaja kiiksus ja wõrises uinutawalt. Paljud kaaslased juba magasid. Kolmandas sängis oigas grusinlane ja sonis oma keeli. Sängide wahel liikusid walgete põlledega halastajad-öed.

Saarpuu mäletas, kuidas ta ka ise oli kogu aja jampsinud. Kohutawad olid silmapilgud, kus ta ääretumasse kuristikku liugles, mis ta südame tarduma pani... Siis haaras ta kätega kramplikult peast kinni ja karjus koleda häälega. Haigerawitsejad jooksid ta juurde ja andsid talle midagi nuusutada, mille peale ta magama uinus.

Siis tuli meele ilus nägemine: Kuljuste helisemine talweööl waigulõhnalises kuusemetsas. Igakord täitis see teda otsata rõõmuga. Kusagilt kostis waikne laul: „Püha öö...“ Warsti aga segas sinna hulka wõlts-hääline leierkastilugu, millele keegi kurwalt ja murelikult weidrat, mõtteta laulu kaasa jorutas, mille wiimsed sõnad Saarpuul weel meeles olid: „Aeg on linnu tiwa alla ahwi pojaks hakata...“

Kord oli ta rändanud üksinda lõpmata teel kesk ääretat, tühja kõrbet. See oli igawiku-tee. Ta rändas Uude Jerusalemma, mille kuldsed tornid kaugel, kaugel kiirgasid. Punane päike laotas kurblikku helki. Igaw oli, lõpmata igaw... Ta oli üksinda ja mahajäetud. Siis istus ta tee ääres kiwile ja nuttis. Kuid ei olnud kedagi, kes oleks trööstinud...

Siis oli ta pilguks üles ärganud ja näinud, kuidas tohter ja halastaja-öde ta juures seisid, midagi isekeskis kõnelesid ja päid kõngutasid. Nad arwasid teda wist surewat. Ja ometi tunneb ta enese praegu üsna terwena.

Äkki peatasid Saarpuu silmad seinakalendri peal. Ta jahmatas: kalender näitas Jõulu laupäewa. „Jõulu õhtu... Jõulu

öö...“ sosistas ta erutatult. Uus mõte tungis suure hooga hingesse ja pani mõttekujutuse uuesti lainetama.

Saarpuu on haigemajast lahkunud... Ta sammub koduteed talwises metsas. On lõpmata waikne Jõulu-öö... kuused hingawad waigu lõhna; sadab hiljakesi lund. ilm on soe. Anton Saarpuu tunneb, kuidas sügaw rahu ja soojus ta hinge walguwad... Wõi on see kõik ainult unenägu?... On ta tõesti terve ja kodu teel? Ta äigab käega üle silmade, nagu püüaks ta seda nägemust ära pühkida. Pilguks hakkab nagu kõik segi minema; ta tunneb, kuidas ta jälle ääretumasse kuristikku hakkab liuglema, kuid peagi on ta jälle jalul ja sammub edasi pehme lume peal ning kordab waimustatult sõnu: „Uus elu!... Uus elu!...“

Tuli wilgub kuuskede wahel, kollane kuma wäriseb tuttawa talu akna all lume peal. See on tema kodutalu... Õnewärinail hiilib ta akna alla ja waatab tuppä. Seal on kõik nii tuttaw ja kodune; seal on ta abikaasa kahe walgepealise tütrega jõulupuu juures... Nad ei tea aimatagi, kes neile täna jõulupuule tuleb... Hingamine ähwardab tarduda. Kas nad näewad teda?... Nüüd pöörab ta abikaasa näo pikkamisi akna poole ja waatab üksisilmi ta peale, — kaua, nagu oleks ta midagi püüdnud meele tule-tada, nagu ei oleks ta Antoni nägu enam mäletanud... Näeb ta teda? Kas ei tunne ta teda enam tõeste ära?..

Miks waatab ta aga nii kurwa ja wõõra pilguga?... Anton seisab tardunult ühe koha peal ja tunneb jalgades, tinaraskust, mis teda paigast liikuda ei luba.

Ta kuuleb jälle tuttawaid kellukeste helinaid... Ümberringi kõlisewad metsawaikuses tuhanded hõbedased kuljused, mis teda õnnetundega täidawad... Siis algab jällegi inetu leierkasti kähisemine ja keegi laulab kõõrutawalt ja weidralt: „Aeg on linnu tiwa alla ahwi pojaks hakata...“

Siis tõuseb ümbruses hirmus kahisemine, nagu oleks tuhanded wäehulgad metsasaagimise kallal ametis...

Anton katab hirmuga näo kinni...

Wara hommikul teatas öde Anastasja wemale arstile, et Anton Saarpuu, X. polgu

kolmanda roo soldat, kes hiljuti raskelt haawatuna haigemajasse toodi, ära on surnud. Kogu õõ oli ta palawikus wiibinud ja oma keeli jampsinud.

Hommiku eeli tuli kriisis, mis surmaga lõppes.

* * *

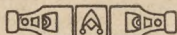
Saarpuu talus peeti waikselt jõuluid.

Wäikene jõulupuu oli walgepealiste laste rõõmuks särama pandud. Ka naabri talu

perekond, kelle pea ka sõjawäljal wiibis, oli jõulupuule tulnud. Jõulupuu oli, kuid jõulu rõõmu polnud...

Kui jõulupuu parajaste säras, pööras perenaine äkki näo akna poole ja silmitses teraselt õue. Kui teised pärisid, mida ta näinud, wastas ta alles hulga aja pärast pettunult:

„Ei tea... aga mulle näis, nagu oleks Anton läbi akna tuppa waadanud...”

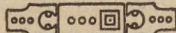
Mälestus.

Ma nägin, kuidas kauni lilledega
õrn kewad' ehtis ilul ilmamaad,
ning kuidas aatelise armsusega
end täitsid õhk ja mets ja nurmeraad,
kui soojendaja päike kuldsel kiirel
täit elujõudu jagas pilwepiirel
ja hõljusiwad õhud õrnemad.

Siis nägin ma, kuis kadus kewad' ilus
ja mööda lendas suwi armas ka,
ning lilled surid sügisese wilus.
Torm mässas. Lehti nägin langema...
Ja kadus õrnus, armsus kasesalus.
Ka waikis lind... Siis rääkimata walus
ma tundsin endal palgel pisara:

Ka minu hinges, mitte wäga ammu,
kord asus kewad' iluduse wäel.
Siis lootusrikkalt mõnd'gi julget sammu
jalg astus elus õnneteede pääl...
Aeg kadus kiirelt... Kadus ühes ära
ka elust kewade — ning õnnetuste kära
mull' mälestuse jättis walusa.

Pan Karol.

Meie wahwad isamaakaitsjad ruttawad kaitsekraawidest jõulukingitusi wastu wõtma.

Klaas „puntsi.”

A. Tõnuristi pühadejutuke.

Eks ma ole omal „lühikesel“ eluajal (rääkija oli üle 70 a. wana) kõik wõitlused läbi wõidelnud ja taplused läbi tapelnud. Sellest kõigest saaks isegi paks raamat, kui keegi oskaks seda ilusasti üles panna, mis eluajal nähtud ja läbi elatud.

Kuid nimesid ei soowiks ma mitte üles panna — see oleks ilge kui oma nime trükitud raamatust leiad — muidu aga wõiks kõik nii olla, kuidas olnud.

Sellest on umbes 50 aastat tagasi, kui ma esimest korda puntsi maitseisin — ei olnud ma sarnast jooki veel suu sisse saanud, olgugi et ma juba täismees olin, pealegi — naisemees. Nüüd suure sõja ajal, kus terve Wenemaa wiina paastu põeb, ei maksaks wiina meele tuletatagi, kuid usun siiski, et suurnikud ka tänowugi ilma punsita jõuluid ei pühitse. Külap nemad mehed ikka üles nuusiwad allika, kust ta woolab. Ja mis nüüd neid rääkidagi, kui juba meie-sugused lihtmatsid pooletooibi puskari eest üle kümne rubla maksawad.

„Noh, pidid ju meile midagi oma puntsijoomisest kõnelema“, segasime meie Wiru wana jutu wahele.

„Puntsist neh! Õigemine selle joomise tagajärjest... Oi! Tegi tema mi nuga tüki läbi: taplesin mina kadunud „wanamehega“ kas wõi tükid taga. Aga oot', las' ma räägin kõik korra järele, kuidas see tuli. See oli nelja-päewal enne wanajõulu, kui ma kadunud praosti juures midagi tahtsin õiendada, aga ei saanud, sest wanamees oli juba siis „luku taga“. Noh, tühja kah, las istub oma luku taga ja

ja peab hoolt meie hingekeste eest, külap saab ilma tematagi mõnikord toime — arwasin mina. Wiljakoti, mida E. mõisa walitseja minuga praostile palgaks oli saatnud, mõõtsime praosti kutsariga (kutsar oli ühtlasi ka aidamees ja kärner ja — ühe sõnaga kõik, mis ta nüüd oli...) aidas ilusasti ära, pidin aga siiski ikka veel kirikumõisa sisse minema, et wilja eest sedelit wastu saada. Pealegi oli mul veel üks teine asi südamel, mis praostiga kokkusaamist nõudis: Meie wallas oli üks noor mees enese teise asemele 80 rubla eest nekrutiks müünud ja temale oli õpetaja käest ristimisekirja tarwis. Ja kes muud pidi selle kirja siis ära tooma, kui wallatalitaja? Ja seda korda olin just mina seda. Läksin kööki. Õeldi — pead ootama. Ma kiirustasin köögis küll tüdrukuid, kuid praostinad lagedale ikkagi ei toonud Mine n'd lagundis! Ei läinud teised wist praostile ütlemagi, et talitaja ootab. Wiimaks tuleb proua ise wiljasedeliga ja ütleb mulle:

„Ei minagi saa, armas talitaja, praosti-herra juure, herra on luku taga... Ah, see ristimisetäht on pisukene asi, küll ta siis selle ära õiendab, kui Narwast woorist tagasi tuled.“ Mis muud, kui tegin pikkamesi minekut — ega's sakste kallal palju tohi norida!..“

Kõneleja kõhatas, pani piibu põlema ja algas siis uuesti:

„Narwas sain meie nurga „munakapurnikuga“ kokku, kes Peterburist posthoostega Narwani sõitnud ja nüüd minuga edasi kodu poole tahtis sõita.

Raudteed siis ju veel ei olnud ja munad ja kanad Wirust wooriti kõik hobustega pealinna müügile... Jõudsiime just Jõulu laupäewa hommikul, kui waewalt pisukene koit hakkas, kapurnikuga J. alewi ja ajasime hobuse „Alla-kõrtsi“ rehe alla. Kapurniku käest, kes mulle leeriwend, ma sõiduraha ei wõtnud. Tema tellis theed, — oli käre külm, et aina paukus. Leeriwennad istuwad aga, wenike, sooja theekannu juures ja ei tee külmast wäljagi! Aga kus kaks, seal warsti ka kolmas. Pahur wiitas meile warsti kolmanda juure, ja see oli jälle meie leeriwend. — „Tere! — Tere — tere!“ — Nüüd hakkas uus theejoomine. Kapurnikust leeriwend, kes meist rikkam, tellis puntsi theejoomise ja leeriwendadega kokkusaamise mälestuseks. Pistame mokad külge, Juuretulnud leeriwend tellib teised klaasid: ühedest ei saanud suugi märjaks! — „Pistame! Oleme ju leeriwennad!“ Mina ei wõinud, ega tohtinud leeriwendadest taha jääda: tellin kolmandad täied... Pead see segaseks küll ei teinud, kuid jalgadesse hakkas kinni. Ei ma enne säherdat jooki polnud joonud. Oli tarwis lõpuarwe teha. Kapurnik ja teine leeriwend maksid oma arwed sõnalausumata leti juures wälja. Ka mina lähen ja küsin: „Mis need minu klaasid maksawad?“ — Üks rubla!.. — Kas hakka kohe kisama wõi ikkemal.. Terwelt rubla! Aga parata pole midagi: maksingi ära ehk kahju küll suur. Kodus naisele ära katsugi kohe lausuda, et rubla maha jõid, olgu siis alles sinnapoole.“

— „Aga see teie punts ei olnudki ju nii wäga kallis“, segasid kuulajad wahale

„Teie arwate?.. Mis maksis siis wiina kortel. Kolm kopikat. Mees wõis enese kolme kopika eest purju juua, arwake isel Ja teiseks, raha oli wähe ja kallis sel aial. Raha saadi suuremalt jaolt wooriskäimisest. Oli hea, kui J. alewist Peterburini ühe otsa eest 5 rubla ja tagasi tulles teise

otsa eest teine 5 rubla said, s. o. pidid umbes 400 wersta maad hobusega ära sõitma...“

„Noh, edasi! Jutusta edasi, Wirutaat!“

„Jutustan, jutustan... Lahkumine leeriwendade wahel oli südamlilik. Aga nüüd praosti juure asju õiendama... Jälle seesama wana tutaw lugu: saada tüdrukutega „wanamehele“ sõnumid ja siis — ootal.. Oli see nüüd puntsi süü, wõi ajas jõuluheelne päew were keema, aga oodata ma seekord ei tahtnud. Praost aga ei mõtlegi wälja tulla, tee sina mis iial tahes! Noh, kas pole lugu, süda kipitab sees ja ühtlasi tõuseb ju wiha. Tuleb Kupu-Juhan meele, kuidas see kõwa ja kange kõhimisega kubeneri olla wälja kutsunud. Mis teha?.. Hakkam kõwa häälega kisen-dama: „Tohoh imet! Kallis jõululaupäewa õhtu jõuab kätte, aga mina norutan siin ja jään kodus wihtlemata!“

Kisendamie mõjub. Mind lastakse kirjutustuppa.

„Tere hommikust!“

„Mis sa kisedad, mis sa kisedad?“

„Noh, miks ma ei pea kisedama, kui ma juba teine päew õpetaja jutule ei saa,“ wastan mina. Paha-meelega ei annud talle enam praosti nimegi.

„Kas sa ei tea, et meil täna Jõulu laupäew on, ja mul kahe jutluse wastu ettevalmistus käsil?“

„Miks ep tea... Homme esimene püha ja täna (täna peale panin õige tugewa rõhu) pean ma jutule saama... Ka ootasin ma ju neljapäewal ilmaaegu õpetajat..“ Proua, kes kõrwal toas meie jägalemist kuulis, astub korraga lagedale ja praostile appi:

„Millal sa mees neljapäewal siin ootasid?!“

„Kes andis mulle wilja wastu sedeli, kas tüdruk wõi?“

Oh sa paraku! Proua pühkis nii kui tuul sinna, kust tulnud...

„Näita siia see sedel!“ pärib praost.

„Sedel on kutsari kätte hoiule antud.“

„Mine too ta siia!“

Lähen ja toon. Praost uurib sedelit ja kuupäewa: õigus mis õigus, kuid ei mõtlegi mulle õigust anda:

„Mine kutsu kutsar siia!“

„Kui õpetajal teda tarwis läheb, siis kutsuge, minul teda tarwis ei ole!“

Tulebki kutsar tüdruku kutsel...

„Kas see mees ootas neljapäewal siin?“

„Mina ei tea, kas ta ootas või ei oodanud, aga wilja ma ta käest küll wastu võtsin,“ seletas kutsar.

Aga veel ei anna praost järele, olgugi et mul õigus, katsu kas või käega. Niisugune jonn ja kius oli kadunud minu wastu enne kallist Jõulu õhtut.

„Maie? Kadri? Kas see mees ootas siin neljapäewal?“ pärib praost veel tüdrukutelt...

Tüdrukud ehk oleks praosti meelepärast rääkinudki, kuid ma waatsin neile nii ähwardawalt otsa, et nad mind rohkem kartsid kui herrat.

„Peaksite nüüd waletama, teie lehtsabad.. küll ma teile!“

Wähe aega walitses toas waikus.

Praostil ei olnud nähtawasti enam midagi öelda, ega millegagi peale hakata... Kuid „tuuderitud“ inimene on ikka tuuderitud inimene, ta leiab veel sealtki konksu, kust meiesugune enam midagi ei leia.

„Aga miks sa ise joonega minu juurde ei tulnud?“.. pärib õpetaja.

„Nii rumal ma veel ei ole, et praostiherra uksi sisse hakkaks lööma... Kui praosti herra „luku taga“ istub siis ei tohi juba prouagi teie juure tulla...“

Praost wõttis kapist suure raamatu ja ohkas:

„Oh, sina ime! Ükskord juba olen selle ristimisetahe wälja kirjutanud, nüüd tahetakse veel teist korda! Kes maksab mulle selle paberikulu?!..“

„Mis see paber siis maksab?“ küsin mina kasuka hõlma kergitades.

Wastus jäi tulemata. Praost waatas

ainult uurides raamatusse ja küsis siis järsku:

„Mis selle nekruti isa nimi on?“

„Toomas,“ wastan mina.

Praost ei järele sellega veel rahule:

„Mis ta ema nimi on?“

Ära nähes, et ma wastusega wiitan, sõnab ta mulle etteheitawalt:

„Jse talitaja ja ei tea nekruti ema nime!“

Mul kargas hing uuesti täis: „Tohoh hullul! Kas mina kõikide külaste nimesid pean teadma, pealegi nende nimesid, kes meie wallast wäljas elawad?!.. Teil raamat nina ees ja kiusate mind nekruti ema nimega.“

Praost waatas wõidurõõmsalt mulle otsa, siis sõnas rõhuga:

„Ann on ta nimi!“

„Noh minu pärast olgugi ta Ann. Ema nimi ei küsita kusagil.“

Praost krabistas wähe aega sulega, ulatas siis paberi minu kätte. Nüüd oli ta korraga kui ümber muudetud ja päris lahkus ise:

„Kudas walla asjad seisawad?... Kudas kooli asjad?“ Nüüd, kui veel minu juure tuled, tule otsekohe minu juure ja ära lausu enne sellest mitte kellegile!“

Praost annab mulle kätt ja soowib häid pühi Mina temale wastu nõndasamuti.

„Meil oli suur pahandus ees!“ lausub praost mulle veel lahku-miseks.

* * *

Esimese püha hommikul läinud ka meie kiriku wöörmünder praosti juure. Wiimane kurtma:

„Küll oli aga eila meil üks suur pahandus ees.“

„Ent kellega siis, praosti-herra?“

„Teie talitajaga ikka.“

„Kudas nõnda? Tema ei ole ju sugugi nii riikas mees?“

„Jah?... Aga temal oli eila hirmus kiire...“

Ja enam ei sõnagi meie eilastest pahandusest.

Edespidi sain alati jalamaid praosti-herra jutule. Kõik aina imestasid selle minu eesõiguse üle, kuid nad waesekeised ei teadnudki seda wõitlust, mis mina selle eesõiguse pärast olin pidanud läbi tegema. Ma olin head wõitlemist wõidelnud...

Minu lool olekski lõpp, aga üks asi tuleb mulle ikkagi imelik ja arusaamata ette, kas kadunu „wanamees“ mulle tõsiselt südamest andeks andis, wõi oli ta sunnitud seda nimelt silmakirjaks tegema?.. Kui mind uue õpetaja, kadunud praosti järeltuleja ajal kiriku wõõrmündriks waliti, siis lõõnud uus õpetaja — ma ise seekord kirikumõisas ei olnud —

kiriku raamatu lahti ja sõnanud juuresolijatele:

„Ja... aga praosti-herra ei ole teiega mitte hästi läbi saanud...“

Näete, üles oli märkinud meie pahanduse!.. Noh, olgu ta n'd pealegi — kui meie kadunuga teises ilmas jälle kokku saame, küllap ma seletan talle siis meie riidu tõsise põhjuse ära. Mitte „kiire“ ei olnud siin süüdi — aega oli pärast kõrtsis küll jorutada — waid pahanduse juureks oli klaas puntsi, mida ma leeriwendade seltsis maitsesin. Ta oli oma kohast küll hea, kuid — parem oleks siiski olnud, kui ma teda mitte ei oleks maitsenud.

Suurte sündmuste eel wäerinna telefonijaamas.

Muinasjutt.

(M. Gorki järele.)

Jõe kaldal, metsa vaikes wilus,
 seal asus káua näkineitsi ilus,
 Kord juhtus aga ettewaatus ununema —
 ja kalawõrkudesse sattus tema.

Kõik' kalamehi salwas kole kartus.
 Nad põgenesid. Ainult noormees Markus
 jäi julgelt paigale
 ja surus kuuma musu näki huultele.

Näkk nágu osi tugewates kätes paendles
 ja wahtis Marko silmi, miski üle naerdles;
 ta terweks päewaks andus armule
 ja lugemata kallistusi jagas Markole.
 Kui aga waewalt jõudis õhtu kätte,
 siis nõidusline neitsi kadus jälle wette.
 Ja üksinda nüüd metsas Marko sammub.
 Ta woogudesse wahib, kaldal tammub,
 kus imeneitsi, lõpetades armumängi,
 kui wari wilksatelles wetesängi.

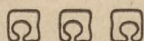
„Kus on mu neitsi?“ pärib Marko woodelt.
 „Ei meie tea,“ tal kostub kaldaloodelt.
 „Miks asjata te waletate mulle?“
 neilt uuest' pärib Marko hingewaluga:
 „Te ise wõtsite ju tema oma sülle
 ja praegugi weel wallatate temaga.“

Ja rumal noormees heidab enda wette,
 et näkineitsit püüda jälle kätte...

* * *

Kui ussid pimedad te täidate siin põrmupinda
 ja elul pole vähematki hinda:
 ei westeta teist muinaslugusid,
 ei laule looda mingisugusid.

Pan Karol.

Katkendid ühe wana „tuuletallaja“ mälestustest.

Wäike nagu Penuja wald, oli ka Niitsaadu koolikoht, ei mäleta, kas terwe krunt oli kokku 30 wakamaad. Heina- ja karjamaad ei olnud pea sugugi ja koolmeister ei oleks kuidagi loomi pidada saanud, kui peremehed temale talwel kotiga heinu ja aganaid ei oleks toonud ja kui naabrid, Sika Törwand, Kerase Maling, Joosti Gross ja Nikre Karl Margus ei oleks lubanud, et koolmeistri loomad nende karjamaal wõisid käia. — Mööda minnes olgu tähendatud, et parun Bruiningk koolikoha küll omal ajal wallale oli kinkinud, aga dokumendid selle kohta puudusid. Uued mõisaomanikud tahtsid koolikohta walla käest ära wõtta. Suur protsess tõusis. Aga Halliste noor õpetaja Schneider pani kõik rattad käima ja — wald wõitis.

Oli koolikoht väike, aga weel vähem oli kooli maja, minu mäletamise järele neli sülda pikk ja neli lai. Kuid ma olen eksinud: Jaan Jung kirjutab omas Halliste-Karksi kihelkonna ajaloos: maja olnud neli sülda pikk ja kolm lai. Sellele majale ja koolielule temas pean ma küll ühe ekstra-peatüki pühendama.

Aga ilus oli Niitsaadu koolikoht oma ümb-ruse poolest. Keset walda, tasase maa peal, lilleline heinamaa-lapike sügawa lombiga, kus sees mustad kaanid elutsesid, otse lä-we ees, maja ja õue ümber suured, wanad kased, neist sai kewadel mahla. Otse ma-ja kõrwal kena noor kaasikutukk, väike küll, aga mulle suuri saladusi täis. Seal wõisid need haldijad, head ja pahad wai-mud kõik pesida, kellest talwel koolilaste käest nii palju sai kuulnud. Kus tagapool kaasik tihedam oli, sinna üksi minna ma juba kartsin, ma hoidsin maja lähedale. — Lillesid kaswis seal, kõiksugusid. Ja seeni. Muud kui nopi, pane kuuma ahjusuu peale

küpsema, pigista pihus wesi wälja, kasta soolwee sisse ja söö. Kui magus. Ja põllupeenardel kaswis maasikaid, põllul ki-wiaherwarte ümber wabarnaid — kui aga julgust oleks olnud! Aga kõik kohad olid saladuslisi olewusi täis, kõik oli üksainus muinasjutt. Oli ju üliloomulist maailmas nii palju, mille wastu wend ja wanemad küll waidlesid, aga minu juures asjata.

Ja väikeseks paradiisiks muutis wend Niitsaadu: Jstutas õunaaia, palju ilupuid, pöösaid, lillesid, roosisid, — kust aga sai, wedas ta seda kraami kokku, kirikumõisast, tutawate mõisaaednikkude käest. Ja läwe ees murul ja kaasikus wiisid kruusitud ilu-teed liigeti-loogeti, keset lilleplatsi, samba otsas seisis päewa-kell. Otse ilma ime, mi-da mujal kui mõisates weel keegi enne ei olnud näinud, Penuja mõisas ammugi mitte, see oli käest kätte käimise läbi laokile jää-nud. Ja kewadel tuli Niitsaadu toominga-tesse õöpik laulma, Kerase kuusikust kuk-kus kägu, Killemäe warikust wilistas peo-leo, mõisast helkis lokulaud, — kesapõllul leidis löokeste pesi küll ja küll.

Koolmeister oli wäga armastatud. Kui ta palwetundi pidas, ja seda tegi ta iga püha-päew, kümnete ja teistkümnete werstade takka tuli inimesi kokku. Ega nad kõik tuppä ei mahtunud, seisid ka wäljas lahtiste akende all. Kui mõni edew tüdruk luge-mise ajal sõrmi waheldi ei ole pannud, olla ma läinud ja niisugusel käed, nagu kord ja kohus, kokku pannud. Muidugi, kuni see ära keeldi.

Küll oli hea elada, kui kõik inimesed väikest walge peaga poisikest armastasid ja ema klimbisuppi keetis. Ehk kui ta suwel kamateri keetis ja keedetud oad, erned, odraterad murule walge palaka peale päi-kese paistele kuiwama ja mind juure wal-wama pani, et kuked ja kanad ei tuleks

Kui hea oli siis ise sealt teri nokkida. Ehk kui pühapäeval kiriku sõideti ja poisike ka kaasa võeti, kui palju oli siis uut, kui palju kuulda ja näha — juba tee peal, ja mis veel kirikus ise. „Pastor-onkel“ oli ju ka kangesti sõbramees, kinkis pilti ja pildiraamatuid, tõi isegi kotiga õunu kaasa, kui ta kooli katsuma tuli. —

Päewad andsid päewadele kätt, mina sain esimesed püksid.

Neid ei saanud ma sugugi warakult. Siis ei topitud veel sülelastele püksa jalga, waid poisid jooksid õige hea wanaduseni püksata, pika hammega. Mu esimesed püksid olid punase-mustast ruudulisest, wenna kuue ülejäänud woodririidest. Mind peeti veel rumalaks küllalt ja püksid jäeti alt lahti. Teised pilkasid mind niisuguste säärikute pärast, mina aga olin nende teatava otstarbekohasuse, kui uue leiduse peale väga uhke. Selle asja poolest käisid nad ju kõigist enne nähtud pükstest hõlbu poolest kaugelt ette. Aga pükstel ei olnud püsi. Juba esimesel päewal, kui nende sees jalad hästi harki ajasin, rebenesid nad alt päris lahti. Ei tõreldud küll, aga — naerdi. Siis ei tahtnud ma neid enam nähagi, waid käisin parem püksata, nagu enne. Kunas ja kuidas ma siis jäädawalt püksatud sain, seda ma enam ei mäleta.

Midagi muud ma mäletan. Mul oli oma asjade hoidmiseks wäike, wäike kapp. See rippus isa woodi kohal naela otsas seinal. Kui ma ühel esimese jõulupüha hommikul oma kapi ukse awasin, olid seal sees — oh Jumal, mõtelge ometi: esimesed saapad! Ja lai punasest nahast äär säärite ümber. — Kuis julgeksin ma seda õnne siin kirjeldama hakata!

Kui ema surnud oli, wõttis wend mu oma selja taha magama, „et tal külm ei oleks“. Waiba all õpetas ta mulle Saksa keelt, nii pisut-palju, kui ta sel ajal ise mõistis. Saksa keel tähendas ju haridust, mitte sugugi saksanemist. Saksa keel suus, oldi koguni teine inimene. „Saksastamise“ hullu juttu hakati alles pärast ajama.

Ma hakkasin rihmadega pastlaid tahtma, sest nõõridega pastlaid kandsid lapsed ja tüdrukud, naised. Kuni mulle isa siis ka

Abja laadalt pastlarihmad tõi, mis 60 kopikat maksid.

Side walla ja kooli wahel kaswis ikka suuremaks. Tegi ju koolmeister imet. Lapsed ei tahtnud enam mujal olla kui koolis. Koolmeister oli lastega ühes laps. Õpiti lugema, ilusti ja õigesti kirjutama, rehken-dama, „katekismust“, palju piibililugu — mõlemad jaod Otto Willem Masingit ühes nende ilusate lauludega olid meil pea-aegu sõna-sõnalt peas — ka Saksa keeli. Ja laulmist ning koguni kolme häälega, mitte üksi „tiiskanti“, waid ka „altot“, koolmeister ise põristas passi. „Ariaid“ õpiti laulma: „Au Jeesusel“, „Neil karjastel wäljal“, „Oh tulge nüüd, lapsed“, aga ka „Alle Jahre wieder kommt das Christuskind“ ja „Müde bin ich, geh zur Ruh“. Ja et kihelkonnakooli ei olnud ja talulapsed, peremeeste pojad ja tütreid, 5—6 talwet ja enamgi koolis käisid, siis jõuti õppimisega õige kaugele. Kool oli kuulus, teistest waldadest toodi lapsi sinna õppima.

Nagu öeldud, et Saksa keelt õpiti, see ei sündinud sugugi saksastamise pärast, Saksa keelt oli iga sammu peal waja; kus nüüd Wene-, oli siis Saksa keel, muud kui et nii palju ametnikka ei olnud kui nüüd. Nii palju ametnikka ei oleks ka maa sel ajal jõudnud toita. Saksa keelt õpiti Schneideri enese wäljaantud õperaamatust, mille nime ma enam ei mäleta, aga tema kaanel oli pilt, mulk oma pojaga, ja selle all salmik:

„Waat' poeg, ajad muudawad,
Enam tarkust nõuawad,
Sest ei saa siin ilmas sul
Adrast, äkkest, sirbist küll,
Waid sa pead hoolega,
Saksa keelt siit õppima.
Et üks mõistlik mees sust saaks,
Ja rahu, rõõmu sa sest näeks“.

Schneider kirjutas ka oma koolidele veel — testamendi asemel, mida seni loeti — esimese eestikeelse koolilugemise raamatu „Külwimehe“. Ei olnud sugugi halb raamat. Kas peaks temast küll veel kusagil eksemplar alles olema? Ei usu, Jakobsoni koolilugemise raamat tõrjus ta igalt poolt wälja. — „Külwimehe“ kirjutas Schneider nõnda: koolmeistrid käisid aruthti õpetaja juures koos konwerentsi pidamas, seal rää-

Tormijooksul waenlase esimese kaitseliini ees.

giti kõiksugu asju läbi ja peeti kooli üle nõu. Ühel niisugusel koosolekul oli koolmeistritele kohuseks tehtud, igamees „Külwimehe“ jaoks mõni lugu või laul kirjutada; eeskujuks võeti „Schmied's Hundert Erzählungen“. Siis läks õhin lahti, wend Jaan ainult weel luuletas. Ja oligi wiimaks walmis saanud „Külwimehes“ tema kirjutatud laulusid ja lugusid kõige rohkem. Kui konwerentsil igaühe tööd ette loetud ja läbi sõelatud, ei ole Schneider wenna kohta paremat kiidusesõna leidnud, kui — muiganud ja ütelnud: „K. on ikka saks.“

Laulud, mis meile „Külwimehes“ meeldisid, õppisime kas või pähe; mul on mõni weel praegugi meele:

„Saksa hobu maksis kallis,
Kaerad ees ja magas tallis,
Ilus oli ta ja paks,
Aga kui läks sõitma saks,
Hobu laisk, ei tahtnud jooksta,
Aga kuhu ta võis päästa,
Saksakene oli wali,
Ruunakesel wiimne nali...“

piits võeti appi. Ehk jälle:

„Kord raius üks saunamees jämedat puud,
Ja õhkas see juures: mu kondid ja luud
Ei suuda see waewale wastu küll panna,
Kui Jumal mul kergemalt leiba ei anna...“
Ingel tuli, mehel oli luba enesele soowida,
mis tahab. Mees soowis, et mille külge ta
käega puutub, see kullaks muutugu. Lubati.
„...mees ütles ja katsus kas lugu ka tõsi.
Ta sirutas käed nüüd oksade külge,
Oh õnne ja rõõmu, waat' asi on selge:
Sest kõlinal kukkus oks kohe nüüd maha,
Ja arutu lehed on selge kuld-rahka“.

Aga näljasurem oli käes, kõik muutus kullaks. Kuni mees ärkas ja märkas ja Jumalat tänas, et kõik unenägu oli olnud. —

Ja wanematest koolilastest ja walla noorusest seati warsi laulukoor kokku, nelja häälega lauldi, hoopis kuulmata asi; — talwel koolitoas ja suwel väljas kaasikus. Kaasa laulsid, pääle teiste, keda ma ei mäleta: Lõksi peretütar Ann, kuulus oma ilu ja oma heleda hääle pärast, Luiga Jaan Must, alias Schwarz, esimene noormees üle walla, Kits-rättsepp, kuulus kui esimene ja kõige parem wiulimängija ja meister ametis üle mitme walla, Julius Tümps, ei mäleta mis asjamees; see tagandati hiljem armulugude-moe pärast koorist. Koor hakkaski elegantse riides-

käimise poolest mõõduandjaks saama, nagu pärast Inglise kuningas Eduard. Kits-rättsepp oli uue riitemoe üles leidnud: hallist kodukoetud riidest kuued kanditi laia, rohelisest kalewist äärega, selle juure walgest kalingorist, ka laiade, roheliste äärega nokaga müts — see riitemood läks laiali üle kihelkonna ja maakonna. — Pidudel ja pulmadel lauldi, kirikus käidi jumalateenistust koorilauluga ülendamas. Keisri pulmi ja priiusepidusid peeti — esimest Sikal, teist mõisas; olid wist esimesed rahwapidud Eestis. Raha pandi kokku, tapeti härg maha, ilutuled ja tulekirjad põlesid, lauldi, peeti kõnesid, söödi, joodi, tantsiti, oldi rõõmus, waimustati ennast. Kõik ikka koolmeistri eestwõttel.

Esimest kord tehti ühes Eesti koolimajas jõulupuud, Penujast lagunes pruuk laiali üle maa. Teisel, kolmandal aastal tegi Luiga-Jaan ka jõulupuu ja kutsus kooli sellest osa wõtma.

Kooli jõulupuu jaoks oli koolmeistril palju ettewalmistamist. Jga koolilaps pidi ka kingitust saama ja kingitawad asjad tulid ise teha. Sest kust pidi raha wõetama neid osta? Siis nikerdas koolmeister noaga pehmest puust hobusid, lehmi, lambaid, koeri, linnukesi, sagedasti laste nähes, et need ka nikerdamist õpiksid, — kõik kititi ja waabati pärast kirju wärwiga üle; siis treiti keerlewaid „kunasid“, urriluu kombel nõõriga käimapandawaid tuuleweskid, korjati kõrt-sidest tühje sigarikastisid, kleebiti need seest ja väljast kirju paberiga üle, warustati hingedega, ja waskkarrast aasade ja pidemetega — igaüks sai midagi. Olid need aga pühad! Ja juba enne pühi, kingituste walmistamise ajal.

Koolmeister oskas ka tinast petsatipulki walada ja neile nimetähed sisse lõigata. Ja igal ausal ristiinimesel pidi ometi vähemasti petsatipulk olema. Puupulk võeti, wooliti kas ümarguseks, laberikuks ehk kandiliseks, missugust kuju just petsatile anda taheti. Pulga otsa sisse puuriti saba jaoks auk, pulgale mässiti kõwasti paberit ümber, nii et üle pulga otsa kõrgem äär või sein sai, ja worm oli walmis, ainult tina sisse walada. Nõnda walmis walatud petsatit võis ju pärast noaga siledamaks ja kujukamaks lõigata, ja siis ei olnud muud, kui weel puust pide taha panna ja nimetähed sisse lõigata

Teisel nädalal olid suurematel poistel kõigil petsatid walmis walatud, koolmeistri asjaks jäi nimetähtede lõikamine. Küllap sel puhul nii mõneski majas tinast theelusikaid puudu leiti. Mina waene mees ei saanud kusagilt tina, meie lusikad olid „neisilbrest“. Minu sõbral, koolipoisil Koordi Andres Kõrwil oli küll suur tükk tina, aga tina oli nüüd moodis, ta ei annud. Kuid Andres jäi seltsamal talwel raskesti haigeks ja oli suremas. Ma käisin teda siis vaatamas. Ta kartis ise ka, et ta sureb. — Tina küsimus tuli kõnele, Andres töotas, kui ta sureb, tina mulle pärida jätta. Me tegime selle asja õige kindlaks, nõnda et ma koolitoas ütelda võisin: „Wenn er stirbt, so krieg' ich Blei“. (Kui ta sureb, saan ma tina). Aga seal oli wänemaid ja mõistlikumaid minust, nimelt olid seal kaks kõrtsimehe Kase tütar, kes ka juba hästigi Saksa keelt õppinud olid, need pilkasid mind siis kui penid, ja hiritasid mulle alati näkku: „Wenn er stirbt, so krieg' ich Blei“. See oli walus, kuid midagi ei olnud parata.

Sõber Andres pidi aga tõesti surema. Ma olin seal juures. Esimest korda nägin ma suremist. See mõjus minu peale rängasti, pealegi weel, et ma tina pärast nagu sõbra surma oodanud olin. Nii süüdlase tundsin ma enese, et mind kuidagi rahustada ei suudetud.

Olgu juure lisatud, et mulle Andrese pärandusest tõesti midagi mälestuseks anti: tema sinine west ja -- walgest luust sule-
noa-pea, mille mõlemad terad küll katki murtud olid ja puudusid, mis Andresele aga siiski kallid asi oli olnud. Walge luu wõis ju kergesti „elfenbein“ olla, millest koolis ka oli kuulnud. Mina oleksin küll, parema meelega nüüdki weel tina tahtnud aga häbenesin sellest rääkida.

No kõrtsimehe tütardele sain ma pärast nende pilkamise ka kätte tasuda. Nende Saksa keel ei olnudki kaugelt pärit. Nemad tõid kodust kirjuid, pudelite pealt ära wõetud silta, wõi pudeli-pilta kaasa, mille pärast me nende peale teadagi kadedad olime. Ühe sildi peel seisis „Liqueur“ ja nemad lugesid seda sõna „Likeuwweur“. Ma irwitasin siis neile alati näkku: „Likeuwweur, likeuwweur!“

Ja, see koolielu, selles kitsas, väikeses koolimajakeses, see oli ikka huwitaw küllalt. Mina õppisin kergesti, tähendab, ma ei õppinud sugugi. Olin ju alati koolilaste keskel, tuli iseenesest. Kord jäin ma aga kimpu.

Kui wend kooliameti kõrwal ka wallakirjutajaks hakkas, wõttis ta koolituppa abilise. Seekord oli tema abiline Willem Tuppits, seesama, kes pärast kaua aega Kaubi Kulla kõrtsimees oli, aga eluajal wiina ega õlle tilka keele peale ei wõtnud, kes surres Halliste kihelkonnakoolile 7000—8000 rubla abirahadeks kehwestele õpilastele järele jättis ja kelle hauasamba peal Halliste surnuaial seisab: „Elu üürikene, uni igawene“. Kõrtsmik ja mõttetark — imelikus Eestis juhtub kõike. — Katekismuse-tund oli, „peatükide“ ülesütlemine; mina ei olnud wae-waks wõtnud wiit peatükki pähe õppida, wend ei olnud iial küsinud, wist arwas ta, et ma mõistan. Mina tõusin üles, tahtsin ära minna, Tuppits ei lasknud, käskis mind enne „wiiet palwat“ lugeda. Mina ei mõistnud! Kus see naer — koolmeistri wend! Siis wihastasin ma ennast, istusin küdewa ahju suu ette maha ja — enne kui tuli ahjus kustus, olid mul wiis peatükki peas. —

Et Niitsaadul lapsi kaugelt teistest waldadest koolis käis, siis ei läinud laupäewal kõik lapsed koolist kojugi, waid jäid ka pühapäewaks sinna, ja neile toodi ainult uut toitu järele. Seal oli üks teine minutaoline poiss, kellega me pühapäewiti ajaigawuse pärast üksteisele wastastikku „Tobolski nädalalehte“ kirjutama hakkasime. Miks me lehe nime nii kaugelt wõtsime, seda ei mäleta. Sisuks olid enamasti pilkelood, meie iseäraliseks pilke märgulauaks oli üks joodik Penuja peremees, kelle kohta me kõiksugu wõimalikka ja wõimatuid naljakaid juhtumisi wälja arwasime. Lehti kogus mitme pühapäewa kohta hea käputäis. Aga kord juhtus wend jaole ja tahtis näha, mis me seal nii tüdimata kirjutame. Ei aidanud, pidime lehed wälja andma. Siis muigas ta küll meie lugusid lugedes, aga keelas meile ometi niisuguse tembutamise tõsiselt ära, öeldes, et sel wiisil meie lõpp tõesti Tobolskis wõib olla. — Nii siis: „kirjanduslised kalduwused“ juba õige noorelt..

Nukrail päiwil.

K. Oswet.

1.

Laula, meri.

Laula, meri! Suur on su eleegia,
waigistaw ja julgustaw su laul,
kaunimat ei troosti keegi tea, —
laula, meri, suur on su eleegia!
Kannatustes katkes minu kannel,
muredesse uppus minu heli;
tuln kodu otsima su ranjal, —
kannatustes katkes minu kannel...

Laula, meri!.. Mul ei ole jõudu.
Jstun põrmulapsena su ees,
waatlen laente, kajakate sõudu...
Laula, meri, — mul ei ole jõudu...
Jhkan näha sind su hiigla-rahul,
jahutada südant woogudes,
hällitada tundeid walgel wahul...
lhkan näha sind su hiigla-rahul!

Hõiska, meri! Marudega mängi,
kohisewat awa sügawust,
hõika mind su kangelaste sāngi — —
Hõiska, meri, marudega mängi...

Tulen warsti... Sinu suur eeleegia
 pühib pisarad mu palgedelt.
 Kaunimat ei troosti keegi tea:
 Laula, meri! Suur on su eeleegia!

—...—

2.

Süda.

Lumelaanes nälgas hundid,
 õudselt tõstwad kära.
 Surejana rinnas oigab
 sinisilme sära.
 Otsatu on lume-wäli,
 waikiw, kurb ja tühi.
 Hinges ainult nukrus naerab,—
 igawus peab pühi.
 Tali. Külmus. Põhjataewas.
 Hanges mustab wäraw.
 Millegist kui kurdab, kaebab
 waade õrn ja säraw.
 Päästke tuuled, hirmsad tuisud,
 päästke tormi-uhad,
 ummistage kõik mu ihad,
 igatsuste luhad! —
 Süda on kui tume maru,
 süda on kui mure:
 sureb hinges silmesära, —
 surresgi ei sure...

—...—

3.

Unistus.

Ma olen unistanud sellest juba ammu:
 Hall udu... Sõda... Kiwiwalge maantee,
 kus kuulda raskemeelset, tuhatjalgset sammu...
 Surm pillub meid, kui lilleseemet laande...
 Tee ääres aherwarred tukuwad... Neid wahel
 käib erutamas üksik kaaren warglik.
 Weepiisad langewad, kui hõbedane ahel.
 Siis peatab südames rõõm üürikene, arglik.

Hall udu kerkib, aurab niiskelt turwalt...
 Surm ratsutab seal kiirelt üle aasa...
 Ja kaugel kajab üksik sarweheli kurwalt,
 Kui igawikku kutsuks enda kaasa...

Mind kutsub ta ju ammu, terwe eluaja.
 Kui rõõmudega täidan oma rinna,
 siis ikkagi weel kaugel kostab nukker kaja — —
 mul tuleb wiimaks tema kaasa minna.

„Memme linad”.

A. Tõnurist'i proosaluule.

Kui waikselt ja kergelt langeb esimene lumi. Nagu surnulina, mis uinunud loodust nüüd katub... Määratu pikk ja lai on kangas, mida lumememm oma koplites pleekima laotab. Üle orgude, üle mägede igale poole ulatab memme kangaste rohkus.

Oh, memmeke! Kassa siis tõeste pleekimise mõttel oma linasi üle maa laotad? Ei ole meil ju päikest, mis kangaid walgeks pleegiks. Ja maa — see on ju nii porine, määrdinud werega. Ka ei oska meie inimese lapsed sinu puhtate linadega ümber käia. Mis walge ja puhas, kõik teeme meie mustaks ja jätame oma jälgi sinu kangaste peale...

* * *

Kuid mõnus ja kodune tunne waldab meid, kui jälle sinu esimesed linad langewad. Just kui teeks ema laupäewa õhtul woodit oma lastele. Lumememm, memmeke, kellele teed sa aset? Kas minul ju paras aeg puhata on?! Wõi teised, need tühanded, kes nõrkewad, langewad... Kas nendele?!

* * *

Kui waikselt ja kergelt langeb esimene lumi. Ja mõtted ärkawad nii imelikud, tõsised... Kuid süda, see rumal, on tuksumas weel ja ootab...

Kui tuleks weel suwi. Wait!... Mis sina weel tahad, mis sina weel ootad?.. Kõik lapsed jumagawad memme linade all...

Trapesundi kindluses pärast meie wägede kätte langemist.

Korea muinasjutud.

N. G. Garini üleskirjutatud kogust *Pan Karol*.

1. Kanthehani rünnak.

Sel ajal, kui veel Tsumuani suguwõsa walitsemas oli, elas Tumanhani jõe lähedal Audi linnas kaheksakümneaastane wanamees Kanthehan.

Tema mõistis tulewikku ette kuulutada ja teadis, et ta kõigest poole oma elueast läbi oli elanud. Ta oli väga tark ja õpetatud mees, kuigi ta tewe oma eluaja ainult põllutööd oli teinud. Siis aga, kui ta juba kaheksakümmend aastat wanaks oli saanud, heitis ta kõik oma tööd ja tegemised kõrwale ning ei teinud midagi muud, kui käis, õng käes, jõel kala püüdmas. Et ta aga oma õngele kunagi mingit sööta otsa ei pannud, siis ei saanud ta ka ainustki kala kätte.

Nõnda kestis kolm aastat.

„Sina oled juba peast nõdraks jäänud wanake, ma ei taha sinuga enam elada,“ ütles naine. „Anna mulle abielu lahutust.“

Kanthehan oli sellega nõus ja lasi enese naisest ära lahutada.

Hiljem sündis aga waat' mis:

Kui kuningas seda kuulda oli saanud, et keegi wanamees juba kolm aastat ilma söödata kala püüab, siis tuli tal huwi temaga tuttawaks saada ja kutsus ta oma juure.

„Mispärast püüad sa juba kolm aastat kalu ilma söödata?“

„Sellepärast, et ma teadsin, et sa minu enese juure kutsud.“

Kuningas sai temaga juttu, nägi ära, et ta tark ja õpetatud mees on,

ning tõstis tema oma esimeseks ministriks.

Siis tuli tema endine naine tema juure ja hakkas paluma, et ta tema jälle enese juure wõtaks.

„Ei,“ wastas Kanthehan. „Häil päiwil leian ma endale sõpra alati, kuid halwail päiwil polnud sa mulle mitte sõber. Siiski — olgu peale, ma tahan sinu heaks midagi teha.“

Ja ta käskis tee ääre huniku kiwa kokku kanda ja selle peale kirjutada:

„Möödamineja, tuleta minu naist meelega, ütle „närune naisterahwas“ ja sülitä.“

Sellest ajast saadik sülitab korealane ikkagi, kui ta kiwirünnast mööda läheb:

„Paha naisterahwa eemalepeletamiseks.“

Siiski — Korea naisterahwad ei taha seda wagajuttu sugugi uskuda ja seletawad neid kiwirünnakaid, mis teede ääres leiduwad, sellega, et korealased on kiwid põldudelt ära siia kokku kannud, et oma kiwilisi põldusid puhastada; ning et neil rõõmsam oleks kiwa kanda, siis püüawad nad endid igasuguste lollusteda lõbustada.

2. Kunstnik.

Elas Koreas kunstnik Kim-Ton-Tschuni.

Ta oli kuulus, kuid unistas veel kuulsamaks saada.

Kord näitas ennast temale unes kaheksakümneaastane wanamees ja ütles:

„On olemas taewane jõgi. Ta on õrnem kui laotus ja selgem kui kõige puhtam maine wesi. Et tema jooksu näha, peab läbi öid taewasse tungima ja see wärw, mis sealt kohalt algab, kus Orioni punakas walgus alla langeb, — see ongi selle jõe karw. Maali see ülesse, ja sa saad pildi, mis terwele Koreale õnne toob. Kuid tema maksab sulle su elu.“

Ülesse ärgates ootas Kim kannatult ööd ja otsis taewase jõe wärwi.

Esmalt ei suutnud ta midagi leida. Kord oli taewas tume, siis jälle oli ta sinine ja ainult ümber tähtede, mis suured nagu kastetilgad, lõi ta weidi kahwatumaks, just kui sulaks ära. Siis jälle ujus õhumerde Orioni õrna sära sisse mähitud kuu, ja kuu walgusel kustunesid tähed ning lõi kahwatama taewas.

Kuid see polnud ikkagi see, mis pidi olema, kuni wiimaks, pärast pikaldast jõupingutust, Kimil korda läks kinni püüda hoopis isesuguseid, nagu isenesest edasiliikuwaid taewa osakesi.

Ja ta oli oma silmanägemise niiväärt terawaks harjutanud, et ta wõis näha taewas seda, mida keegi surelikkudest weel polnud näinud.

Ja kui Kim nõnda liikumata paigal istus, siis kõneldi, et ta hing on enese ihust ära lahutanud ja taewasse jalutama läinud.

Pikkamesi edenes Kimi töö.

Kuud ja aastad läksid mööda.

Kord istus Kim jällegi nõnda ja tal puudus weel ainust wiimast helki kinni püüda, kui ta järsku nägemise kaotas ja enam ei taewast ega oma ümbrust ei näinud.

Kim oli pimedaks jäänud, ja kui hommikul tema juure sisse astuti, siis leiti tema juba surnult.

Pilt wiidi aga keisri juure, ja see kutsus oma targad, õpetatud mehed kokku ning küsis:

„Mis see peaks tähendama?“

Targad pidasid kaua isekeskis aru ja wastasid keisrile:

„See ei tähenda mitte midagi.“

Ja pilt heideti kolikambrisse.

Keegi Hiina tark aga ütles oma bogdõhanile:

„Koreas on kuulus kunstnik Kim pildi maalinud: see on waja üks kõik kui kalli raha eest ära osta.“

Bogdõhan saatis Sõuli saadikud, ja kui Korea keiser teada oli saanud, mida saadikud soowiwad, siis andis ta pildi neile tuhande keschi (kahe rubla) eest.

Kõige Korea ministritele antud meeleheaga kokku läks pilt kolmkümmend tuhat keschi (kuuskümmend rubla) maksma.

„Kuhu meie selle tühja ikkagi oleksime pannud?“ küsisid Koreaministrid, raha oma laiadesse kalitsatesse topides.

„Kuhu oleks pannud? Andke aga õng siia.“

Ja kui õng pildi ligidale pandi, siis kargas pildist elaw kala välja.

„Kas nägite nüüd?“ küsisid hiinlased. „Teie olete oma maa õnne ära müünud.“

Ja sellest ajast peale hakkas Hiina rikkaks minema, kuna Korea allapoole liugles — kuni selle waesuseni, milles ta weel praegugi wiibib.

3. Kallimeelne naine.

Keegi mees warastas omale naise ja läks temaga ühes Amnoka ääre kalapüügile. Ja Amnoka ääres nad elasidki. Senikaua kui mees oma

terwise juures oli, läks kõik hästi, sest et nad üks teist armastasid. Teine kord pole kala, — noh, nad suruwad endid hästi üksteise ligi, et vähem süüa tahaks, ja uinuwadki nõnda magama. Kord külmetas aga mees jõel ja jäi raskesti haigeks. Siis tulid neile halwad päewad: pole kala, pole leiba, pole ka raha tarka kutsuda. Mees on pikali asemel ja ütleb:

„Kui ma nüüd õige kalakest saaksin süüa, siis saaksin ma terweks, ilma kalata aga suren ma.“

Naine ei lausunud selle peale sõnagi ja läks jõele.

Istus, istus — kala ei ole.

Siis wõttis ta noa, lõikas oma jala küljest pika tüki liha, tuli koju, pradis selle ära ja andis mehele.

„Ma pole veel kunagi niisugust maitsewat kala söönud,“ ütles mees: „kuidas sa selle kinni püüdsid?“

„Ma istusin kaldal ja palusin tae wast ja merejumalat, ning kala hüppas ise minu juure kaldale.“

„Ah,“ ütles mees, „ma olen juba poolest saadik terweks saanud; veel üks niisugune kalake — ja ma saaksin päris terweks. Kas sa ei paluks veel ühe niisuguse?“

„Küll ma katsun,“ ütles naine ja läks jällegi ning lõikas oma teise jala küljest tüki ära.

Mees sõi selle ära ja ütles:

„Noh, nüüd olen ma päris terve: veel kunagi pole ma nii maitsewat kala suhu saanud.“

Mees sai terweks, naine aga nagu sulas päew-päewalt ära. Mees ei suutnud kuidagi aru saada, mis see kõik õieti on. Kord aga nägi ta, kui naine magas, et naise jalad olid werised; ta

waatas ja nägi hirmsaid haawu. Nüüd alles sai ta aru, kust naine temale kala oli saanud. Mure mõjul tuli mehel wana haigus tagasi, ja kolme päewa pärast ta surigi.

Naine wõttis oma wiimase jõu kokku, müüs ära kõik, mis tal oli, mattis mehe ilusasti maha ja jäi üksinda ilma, kõigile tülinaks.

Ta läks jõe ääre ja wiskas enese wette.

Kuid ta ei uppunud mitte ära: tae wast laskis wikerkaar enese alla wette, wikerkaart mööda ruttas ka mees alla ja ulatas temale oma käe, ja nad mõlemad, nüüd juba terwed ja õnnelikud, läksid ära taewa, suure Okonschante juure.

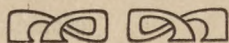
Pärast seda oli seal ringkonnas, kus uppunud naine elas, kolm aastat nälga, kuni wiimaks keegi tark sealt mööda minnes elanikkudele ütles:

„Senikaua ei saa teie näljast lahti, kuni teie pole pannud uppunud naisele ausammast, mis kallimeelsete naiste jaoks seaduse poolt on määratud.“

Siis pöörasid elanikud kuberneri kaudu keisri poole ja kui nad tema käest luba olid saanud, siis seadsid nad kallimeelse naise auks tawalise, seaduse poolt määratud mälestuse-samba ülesse.

Sellest ajast saadik ei tunta seal maanurgas enam nälga, ja wana-meis kõneleb pojale, käega mäejalal asuwa ausamba peale näidates:

„Kui sulle niisugune naine juhtub, siis teeb ta õnnelikuks mitte üksinda sind, waid kõiki, kes aga siin ringkonnas elawad.“

[Pärast lahingut wana weski juures ...

Rakwere wallimäel.

A. Tõnurist.

Rakwere linna juhtudes on mul esimene asi üles wallimäele rutata. Sinna tõmbab mind awar wäljawaade, mis silmale ülewalt linna ja ümberkaudse maa peale awaneb. Ja ei ole sugugi tarwis mõni wirulane ehk rakwerelane olla, et laulikuga siit alla hüüda:

„Kodumaale ihkab süda,
Eesti armsa pinnale.
Lauldes terwitan ma teda:
Heidaks end ta rinnale...“

Wõib väga wõimalik olla, et Wirulaulik—lauluisa Kreutzwald—just siit, wallimäelt, alla waadates sõnas: „Kaugel näen kodu kaswama.“

Rakwere wallimägi on ajalooline paik. Tema muistsed wägewa lossi waremed jutustawad siin igaühele, ka neile, kes selle lossi ajalugu ei tunne, — midagi huwitawat endisest ajast.

Siit walitses rüütel üle maa ja linna, mis wallimäe juures all asub.

Möödas on need „õndsad“ ajad, kus Rakwere kodaniku naine wõi „mutter“, wokk kaendla all, ülesse lossi lossiprouale ketrama tõttas...

Nüüd on loss ammugi waremetes ja endise lossiproua järeltulejad ei nõua enam kodanikkude prouadelt („mutrid“ ja „naised“ on ühes minewikuga Rakwerest ammugi kadunud) niisugust tegu.

Olud ja ajad on suureste muutunud.

Aeg, mis kord lossisi üles ehtas, häwitas nad jälle, kui nad temale enam tarwilised ei olnud. Jääb järele ainult ajalugu. Ajaloost enesest aga ei häwine enam midagi — ei rahwaste

„õnnepäewad“, ega nende „hirmuajad“. Waja aga mõista kõike seda ajaloo lehtilt lugeda. Ja mitte pimesa wihaga, waid sügawa tõsidusega peame meie neid lehti lehitsema, siis wast saame aru, missuguses ajajärgus meie ise elame ja kuhu weel meil jõuda tuleks.

Wanad lossi müürid aga seisku rahuga ja olgu elawaks mälestuseks noortele ja wanadele muistsest „katsumise-ajast“...

Aga ka praegune suur „katsumise-aeg“ on oma kriipsud siia lossi müüridele paigutanud. Wihtm peseb ja päike pleegib warsti need kriipsud waremete seinalt, kuid... nad on siin siiski olnud.

Waremed on osalt parandatud ja tükati uuesti krohwitud, et wanu ajaloolisi mälestusi alal hoida. Krohwitud müür on heaks aluspinnaks igasugustele kirjadele ja joonistustele, mida sealkäijad oma mõistuse, maitse ja tundmuste awalduseks sinna jätanud. Seal on küll joonistusi, küll nimetähti igasse wõimalikku kohta paigutatud. Muu seas leidub waremete krobelsel müüril üks lihtne, wilumata käega walmistatud joonistus, mis kahtlemata iga möödakäija hinges sügawa mulje järele jätab. Nõnda võib ainult suure maalikunstniku töö inimese peale mõjuda. Ja ometigi ei ole see mõne suuremata kunstniku suuremata kunstitöö, waid — kunstniku hingega tundmata inimese südame kriipsud, mis see siia müürile musta wärwiga, — võib olla enesele, võib olla ka igale meist — on joonistanud.

Meie kuulipitsi komand waenlast ootamas.

Pean oma pattu üles tunnistama: inglite ja pühade kujutused ei suuda minu peale imestustäratawalt mõjuda, kuigi nad isegi imekenad Rafaeli lapsenäod oleksid. Kuid see lihtne joonistus siin, suurem kui elusuurselt, mis kujutab müüri jalal põlwitajat inglit, kes ristist kätega kinni hoiab!.. Wõib olla, et mõju suurendamiseks aitab kaasa ka kiri, mis sinna juure kirjutatud.

Kiri on osalt juba ära kustunud, nagu oleks aeg ja nägemata lepitaw käsi need sõnad, mis ahastaw süda kord sinna kirjutanud, pisaratega kustunud ära kustutada. Kiri lausub: „Tagawarawäeliste kokkukutsumine 6 augustil 1914“ ja nimetähed „R. A.“ palmioksaga. Alamal sõnad:

„Mu hing ahastab surma hirmus, kuid pisarad annab su truud rahwas sulle andeks.“ * * *

Rakwere on kreisilinn, kus sõjawäe komisjon asub, mille kaudu palju tagawara wäelisi waenuväljale on weerenud. Keegi nendest, R. A., kujutas selle põlwitaja inglit ja kirjutas sinna juurde sõnad, mis südamesse lõikawad...

Wanad ajaloolised lossi waremed on ajaloolise silmapilklise mälestuse poolest rikkamaks saanud.

Kui hea meelega ja missuguse tahtmisega ihkaksin ma seda kujutust, neid sõnu neil müüridel tulewaile põlwile alal hoida, kui see minu wõimuses kuidagi seisaks!..

Aeg, kes sa kord eluta kiwid siia müüridesse kokku kuhjasid — aeg, hoia alal ka elusaid „kiwa“, kes kodumaa walliks waenlasele ette on kuhjatud!..

Ehk kui mitte neid, siis vähemalt nende mälestusigi!..

Hea kaswatus.

Arkadi Awertschenko jutuke.

Kui meie lõunaluualale istusime, siis tõmbas wäike Wolli enese toolil kõssi ja pööras isa poole:

„Papakene...“

„Noh?!“ küsis isa pahaselt. „Kui supp on juba lauale toodud, siis on — järgnewalt — ka lõunasöök alganud, ja sina wõiksid wäga hästi wait olla!“

Seda tähendades pööras isa minu poole ja lisis juure:

„Minu arwamise järele peab lapsi ikka nõnda kaswatama: Kõige pealt kindel korrapidamine, siis wanemate inimeste austamine, ning wiimaks — et seda rumalat moodi mitte ei oleks, et lapsed oma olemasolemist sulle iga silmapilk meele tuletawad. Eks ole nii?“

„Wõib olla“, wenitasin mina kindlusega.

„Papakene...“ algas Wolli uuesti.

„Kas sa pead ühe korra oma suu? Missugune riiwatu laps sa oled!“

Majaproua hakkas suppi taldreku-tesse kallama.

Wolli lükkas oma taldreku enesest eemale, waatas paluwa pilguga isa otsa ja algas jällegi:

„Papakene!..“

„See poisijõmpsikas ajab mu hul- luks!!.. Kui me juba supi ära oleme söönud, siis wõid sa meile seletada, mis sul seal waja oli, seni aga — kui sa weelgi peaksid lobisema, siis jätan ma su suhkrujäetisest ilma!“

Wolli püüdis weel neljandat korda oma suukest awada, kuid isa karis-

taw waade sundis teda uuesti wai-
kima.

Oma suppi ei puudutanud Wolli
mitte, waid wahtis ainult kartliku
näoga pealt, kui meie sõime.

Kui meie isaga juba wiimased lu-
sikatäied alla olime neelanud, küsis
Wolli aralt:

„Papakene... kas nüüd võib öelda?“

„Noh, mida weel!.. Noh, kõnele
siis pealegi!“

„Papakene, ma ise nägin, et köö-
gi Anna, enne kui ta meile suppi
hakkas andma, supi seest suure roti
leidis. Rott oli üsna, üsna ära keenud.
Ega see, papakene, terwisele väga
kahjulik pole?..“

Eestitanud —rl

Ilulugemise tähtsusest näitelawal ja seltskondlises elus.

Elise Kewend.

Jilulugemine on kunst, mis elutud kirja-
wõi trükitähed elawateks ja kujulisteks
teeb, neld mõttetega ja tunnetega täidab.

Meil Eestis on iluluge-
mine ainult kui kõrwaline
kunstiharu tuntud.

Ei wõi öelda, et meil
ilulugemise wastu vähe
huwitust oleks; iluluge-
mise palad piduprogram-
mides leiawad publikumi
poolt äkkagi õige elawat
wastuwõtmist. Kui meie
aga siiski endi kontser-
tidel ja pidudel vähe ilu-
lugemist leiame, siis tu-
leb see wist sellest, et
ilulugemise ettekandjad
ise oma ülesande peale
wahest küllalt tõsiselt ei
waata, unustatades [wõib
olla ka mitte teades], et
ilulugemine täiesti
iseseisaw kunst
on, mis, nagu kõik tei-
sedki kunstid, oma käsi-
tajalt niihästi teoretilisi,
kui ka praktilisi eri-
teadmisi nõuab. Nii-
sama on ilulugemisel ka
oma tehnika, mille
kätesaamine wältawaid sistematilisi harjutusi
nõuab.

Ilulugemisekunst on näitlemisekunstiga la-
hutamata ühenduses. Ta on, kui meie tema

nõudeid lähemalt tundma õpime, näitlemise-
kunsti alg-aste.

Selle kohta ütleb Wene kirjanik Sergei

Aksakow: „Lugemine, te-
ma laialises ja kunstilises
tähtsuses, ei ole mitte
ainult näitlemisekunsti
alus, waid ta on peaaegu
näitlemine. Peame hästi
ära omandama selle, mis
me loeme. Kõige pealt
aga peame omandama
puhta ja selge väljaraäki-
mise ning hästi väljatöö-
tatud hääle, ja siis pea-
me õppima oma tund-
muste üle walitsema.“

Nii Aksakow. Meie,
Eesti estradilt ja näitela-
walt kuuleme aga tihti
wäga halba emakeele wäl-
jaraäkimist, mis pealt-
kuulaja kõrwa haawab ja
ettekande mõju wähen-
dab. Sagedasti lisatakse,
iseäranis näitelawal kõne-
lemise juures, kaunikõlali-
sele Eesti keelele mõne
wõõrakeele rõhk ja maik
juure—nii olla peenem!..

On see näitlejate hoo-

limatus publikumi wastu?..

Ei, wist küll mitte. See on wast ennem
küll nende üleliigne hoolikus. Põhjus seisab
siin selles, et ilulugemine kui iseseisaw kunst

Elise Kewend.

Keiserliku Aleksandrinski teatri näitlejanna ja
Petrogradi Eesti Hariduseltsi II. jaoskonna
näitejuht.

Pr. Kewend on üldlase hariduse saanud
Tallinna kroonu tütarlaste gümnaasiumis, milles
ta kõik 8 kl. lõpetas. Oli mõne aasta Eesti-
maal külakooliõpetajannaks, hiljem töötas aja-
kirjanikuna Tallinna Eesti lehtedes ja mängis
asjaarmastajana Tallinnas „Lootuse“ ja „Esto-
nia“ näiteeltskonnas kaasa. Teatrikooli lõpe-
tas pr. Kewend alles käesolewal aastal, mille
järele ta warstigi Keiserlikule näitelawale
kutsuti.

on meie juures alles õige „noor“ ning sellepärast ei ole tema tähtsust meie näitlejad ja lauljad lugupidama õppinud.

Prantslane Leguvé seab ilulugemise näitlemisekunsti kõrgemale.

„Näitleja“, ütleb ta, „on solist, kes orkestris mängib, ilulugeja aga — terve orkester, sest ta peab sõnadega, õigemini häälega pealtkuulaja silmade ette terve pildi maalima, see on aga ülesanne, millest raskemat ei ole.“

Nagu näeme, nõuab ilulugemine peale puhta väljarääkimise veel hästi haritud häält.

„Kõige ilusamini maa peal kõlab inimese hää — ütleb prof. E. v. Possart. „On hää aga väljatöötamata, siis on ta nagu masin, mis rikutud.“ Ning Leguvé arvamise järele on inimese hää klaveri sarnane mänguriist, millel on olemas oma klawiatur kahe oktaga, kolmesugused noodid — madalad, keskmised ja kõrged — ning teatud suuruses ja ulatuses keeled, ja niisama kui klaverit ilma õppimata hästi mängida ei või, ei või meie ilma õppimata oma häält tarvitada. Sest ilma wigadeta häält leiame meie harwa.“

Hästi väljatöötatud hää peab tugew, kõlaw, wältaw ning painduw olema. Tähele pannes, et meie just häälega pealtkuulaja silmade ette piltisid maalime ja mitmesuguseid tundmusi ja üleelamisi edasi anname, peame meie hääle harimise ja väljatöötamise peale suurt rõhku panema.

Hääle väljatöötamise kallale asudes ei tohi, kõige pealt, seda unustada, et mingit häält ega kõnet ei või olla ilma õhuta, mida meie oma kopsudesse korjame ja sealt tarwilisel korral läbi kurgu välja laseme. Seda meie organismuse füsioloogialist tegewust nimetame meie lihtsalt hingamiseks.

Hingamisele, see on hästi väljatöötatud hingamisele, ja selle asjakohasele tarvitamisele tuleb, õiguse pärast, ilulugemises esimene koht anda. Sest — ei või olla hästi väljatöötatud häält ilma väljatöötatud hingamise-prosessita. Viimase väljatöötamise juures tuleb kõige pealt järgmist kolme peanõuet täita:

1) *Õhu sissehingamine ilulugemise juures ei tohi mitte nähtaw ega kuuldaw olla, waid see peab võimalikult kergelt ja wabalt sündima;*

2) *sissehingatud õhu tagawara peab kopsudes võimalikult kaua kinni hoidma ja igal võimalusel täiendama, ja*

3) *niisama nagu sissehingamine, ei tohi ka õhu väljahingamine nähtaw ega kuuldaw olla, waid see peab niiväärt kokkuhoidlikult sündima, et kopsust ainult nii palju õhe korruga õhku välja läheb, kui seda teatud hääliku, silbi või sõna väljarääkimiseks hädasti tarwis läheb.*

On meil niisugune ratsionalne hingamiseprotsess välja töötatud, siis alles võime hääle väljatöötamise kallale asuda.

Mida painduwam meie hää, seda mitmekesisemaid piltisid võime me temaga maalida, ning seda mitmekesisemalt võime meie ettekandes käsitatud tundmusi väljendada ja kuulajale edasi anda. Ilulugeja teenus selsab nimelt selles, kui ta ettekande läbi oma enese isikut unustama paneb. Kuid, mida enam teda ettekandmise ajal unustatakse, seda südamlikumalt tuletatakse teda siis meele, kui ta lugemise lõpetanud.

Peale puhta ja selge väljarääkimise ning hästi väljatöötatud hääle, nõuab ilulugemine ettekandjalt, et ta teise tööd ette kandes ka oma kujutuse-wõimet suudaks awaldata, ilma milleta kuuljatele arusaadawate kunstiliste kujendite loomine üleüldse mõeldaw ei või olla. Ja — teiseks — peab ettekandja ettekandega kaasa elama, seda kaasaelamist aga ainult kergelt ja ilusas kujus nähtawale tuues.

Nagu sellest, mis lugenud oleme, näeme, ei ole ilulugemine sugugi mitte nii kerge ülesanne, kui seda meie juures wast ehk arwatakse. Niisama ei ole ilulugemine mitte ainult iseseisaw kunst, waid ta on peaaegu seesama, mis näitleminegi. Sellepärast peaks iga Eesti näitleja, ka asjaarmastajagi, kes ennast näitlemise-kunstile tahab pühendada, enne ilulugemise-kunsti juures waewa nägema.

Oleks wäga õhukõlgne arwamine, kui meie ilulugemise tähtsust ainult estradil ning näitelawal näeks. Ei, ilulugemine mängib ka seltskondlises elus tähtsat osa.

D. D. Korowjakow, mitme ilulugemise kunsti kohta käiwa raamatu autor, tähendab selle kohta:

„Peab küll wäga kangekaelne olema, kui tunnistada ei taha, et ilulugemisel isegi mitmesugustes praktilistes ametiharudes, nagu: õpetajal, adwokadil, professoril, jne., suur tähtsus on, rääkimata ilukirjandusest, kus ilulugemine kõik autori mõtted ja tunded selgelt kuuldawale toob.“

Seltskondliselt seisukohalt kaswatab ilulugemine inimese estetilisi tundmusi ning armastust isamaa ja oma kirjanduse vastu. Koolis häwitab ta mõtteta ülesannete pähetuupimise, teeb õpilaste wastused asjakohallikumaks ja kaswatab wiimaste kirjanduslisi teadmisi.“

Paneme meie Eesti seltskondlises elus meie õpetajate, adwokatide jne. kõnelemist — mitte nende kodukoldel, waid nende ametikohtadel — tähele, siis näeme, kui wähe siin puhta ja selge wäljaraäkimise peale rõhku pannakse. Kuigi mõni üksik seltskonnategelane wast ehk siiski oma wäljaraäkimise eest hoolitseb, aga hää, mis Jumalast antud olla, see jääb täiesti harimata. Niisama ei hoolitse ka meie kõnemehed sugugi selle eest, et nende hingamisprotses asjakohane oleks. Kuulame wähe Eesti keele kõnelemist meie pidudel, kontsertidel jne. Harwa kuuled puhast Eesti keelt. Wanematel inimestel (iseäranis Tartu ja Tallinna pool), kes weel Saksa koolides käinud ja „Saksa“ seltskonnas liikunud, on Eesti keele wäljaraäkimise juures Saksa maik juures, ja igal võimalisel juhusel kaldub jutuajamine üleüldse saksakeelseks. Petrogradis kuuled aga pidudel ja tihtigi kodukoldel rikutud Eesti ja rikutud Wene keelt. Eesti keelel on kange Wene maik juures, Wene keel on aga rikutud sellepärast, et eestlasel üleüldse wäga raske on puhast, ilma wõõra rõhuta Wene keele wäljaraäkimist omandada. Näib, nagu walitseks meie Eesti seltskonnas üleüldse andeksandmata hoolimatus ilusa ja puhta kõne vastu. Siin kohal tuleb seda ka wast ehk ainult sellega wabandada, et ilulugemine, kui seltskondlises elus tarwilik kunst, weel wiimase lugu pidamist pole suutnud wõita.

D. D. Korowjakow leiab, et ilulugemine isegi lastele koolis wäga tarwilik on, sest et ta häwitab, nagu ülemal tähendasime mõtteta ülesannete pähetuupimise. Ja kes meie seast ei ole selle „pähetuupimise“ kallal waewa näinud? Ning kes ei ole kuulnud, kuidas iseäranis meie algkoolides piibli-lugu, katekismust jne. nagu wurinal üles öeldakse. Asjata wõitlewad kooliõpetajad säärase mõtteta tuupimise vastu. Puudub ju kooliõpetajal aeg ja wõimalus Wene- ehk Eesti keele tunnis põhjalikumalt ilulugemist käsitada, ja, nagu ma juba alguses tähendasin, on ilulugemisel oma teooria ja tehnika, millega wast mõned üksikud meie kooliõpetajatest tuttawad on.

Ilulugemist kui iseseiswat õpeainet leiame me õige wähestest koolidest. Petrogradis tean ma ainult ühte ainust — „Aujärjepärija nimelist“ gümnaasiumi, kus juba kauemat aega ilulugemist wähamatest klassidest alates õpetatakse. Siis on weel Wene üheaastalistel pädagogika kursustel ilulugemise tunnid sisse seatud.

Eesti kaolidest ei tea ma, kahjuks, küll ühtegi sarnast nimetada.

Ei tahaks uskuda et meie Eesti seltskond ilulugemisest, kui seltskonna elus tarwilikust kunstist, ka tulewikus külmalt mööda läheb, — seda enam, et ilulugemine meie estetilisi tundmusi kaswatab ja meie juures oma kirjanduse vastu huwitust äratab. Tahaks loota, et Eesti seltskond, kelle eesmärk on oma koolisid awada ja neid toetada, tulewikus, wahest ka kõige lähemas tulewikus meie „mudilaste“ waewa kergendama tõttab ja laste ilulugemise läbi meile, wanematele, wäikest estetilist lõbu pakkuda püüab.

Üksikud mõtted naisliikumisest.

Helmi Tamman.

Raks grandioslisemat wabadusliikumist, mis kunagi nähtud, on tööliste- ja naisliikumine. Mõlemad algawad, kui ennemalt awalikuks tulnud üksikud nähtused maha arwata, kaheksateistkümnendamaal aastasajal, iseloomustawad läinud aastasada ja jatkawad wõitlust weel käesolewal ajal, suuremate ehk vähemate tagajärgedega ja wõidulooostustega.

Mis naiskõisimusesse puutub, siis on tema kandwad ideed saanud pea üleüldiselt tuntud, kuid kahjuks ka õige palju kurjasti tarwitatud lõõksõnadeks, ja nende ideede tähe all sünnib paljugi naiste eluawaldusi. Mis weel mõne aja eest naisele loeti ebakohaseks, mittelubatawaks, olgu ühe ehk teise elukutse walimine, enese tahtmise ja kalduwuste awaldamine, — on nüüd saanud iseenesest mõistetawaks õiguseks; peaaegu naeruwäärilistena näiwad need tõkked, mis ennemalt tarwis leiti olewat ette seada naiste õppimisele ehk elukutse walimisele.

Sellega ei ole aga weel sugugi öeldud, et nüüd kõik Hiina müürid oleks langenud; neid on weel küllalt, ja mitte ainult naistele.

Kas ei kõla muinasloona, et esimesele naisarstile Saksamaal korterit ei tahetud anda tema „wiisakusewastase“ ameti pärast! Et siiski siamaani nii palju on langenud eelarwamisi, kokku kukkunud seinu, mis lahutasid naist muust tegewuseawaldusest peale tema oma, ametlikult kindlaks tunnistatud „loomuliku“ kutse ala, — kas see pole kõigesuuremaks tõenduseks, et ka edaspidi paljugi praegu pühade tõdedena ülewal peetatawaid eelarwamisi langeb, paratamatult, wastutõenduseks musta prilli läbi waatajaile.

Naisliikumise sümboliks võib pidada piiblis jutustatud Eewa käesirutamist keelatud wilja järele. Naisliikumist on alati iseloomustanud püüe, naisele Jumala, seltskonna

ja mehe poolt elamiseks ettetõmmatud piiridest üle astuda, kui need temale liig kitsaks jäid.

Isegi aegil, kus usuline fanatism pühisest oma wõidupüha, wõimisalt alla surudes kõiki wabamaid eluawaldusi, kus peale kloostri seinte warjupaika ei olnud kellegil isikult, kes oma jõudu tahtis kasutada waimlise töö alal, — ka tol ajal leidis üksikuid, waimusuurusega silma paistwaid naisi, kes käe wälja sirutasid hariduse järele, mille saamiseks kutsutud arwati olewat ainult tema wendi. Ka teatud õigustest pole naistel iialgi puudus olnud — õigus meestega ühiselt kannatada, wõidelda ja isegi surra ühiste aadete eest, — on neil alati olnud. See ei tähenda aga weel sugugi, et neil ka sarnaste wõitluste saawutusi võimalik on olnud ähes meestega maitsta.

Usulise tagakiusamise ajal, kui niihästi paganate, kui ka usklikkude eneste poolt tuleriitadele saadeti kõik teisitimõtledjad, kannatas sama palju naisi kui mehigi, kuid sellegipoolest jäeti neile taewas teisejärguline koht. Naine oli kord juba loodud „kuradi tööriistaks“, ning kõige targemad mehed wõtsid oma kirikukoosolekul õige rahuliku südametunnistusega küsimuse üles, kas naisel hinge ülepea on wõi mitte. Ka suure Prantsuse rewolutsiooni ajal wõitlesid ja kannatasid naised meestega ühiselt; siingi said nad aga tunda, et „kodanik“ ja „inimese-õigus“ sõnad on, mis eestkätt ainult meeste kohta käiwad.

Kuid suuremaks kaswab naiste arw, kes aru saawad, et neile elamiseks ettetõmmatud piirid ometi liig kitsad on, et neil palju puudu jääb sellest, milleks neil õigus, puutugu see hariduse omandamisesse wõi lihtsalt õigusesse, oma elu enese isiklise maitse kohaselt korraldada. Andelisemal neist on julgus awalikult wälja astuda ja protesti

tõsta. Isiklise wabaduse idee saab nende juhtnõuiks. Nad nõuawad, et igal inimesel, olgu mees ehk naine, õigus jäägu oma isiku, oma annete ja maitsete harimiseks, ning et mingisugune seadus naisele ei tohi teatud kitsendusi üles seada, ainult naise soo pärast.

Inimese isiku väärtus ja tema õigus saawad lööksõnadeks, mille nimel nõutakse naisele meestega ühesuguseid õigusi. Sarnaste nõudmistega ei esine mitte ainult naised, waid ka silmapaistwad meeskirjanikud, mõtteteadlased j. t. Rõhutatakse, et ühesugune wabadus on sotsialse tasakaalu alus — see tähendab, et igal üksikul isikul wabadus jäägu oma waimuandeid enese kalduwuse kohaselt arendada.

Keegi ei wõi nii kindlalt, absoluutselt hinnata üksiku isiku wõimeid, et selle põhjal seltskonnal õigus oleks keelata haridust ja tegewusewabadust oma üksikule liikmele.

See on nõndanimetatud ideeline, ehk kodanline naisliikumine, millel kohe wõitlus tuli läbi pidada wastastega; kõige lihtsama tõe makswusele pääsemiseks on teine kord kõige suuremad takistused, ja isiku wabaduse ideede eestwõtjatel oli tegemist opositsioniga, milles mitte ei asunud ainult mehed, waid ka suur osa naisi — sest inimese isiku väärtus on mõiste, mis ainult arenenud waimuga inimesele midagi ütleb.

Wast olekski naisliikumise määratu suured edusammud tegemata jäänud, kui alatasa muutuwad tingimised majanduslise naisliikumise poleks ühendanud rühmaga, kes oma ideelise wõitlusega juba teatud määral sellele pinda oli tasandanud. Abielude alatasa kahenew arw sunnib iga aastaga rohkem naisi endile iseseiswalt ülespidamiseallikaid otsima. Suurenew puudus alamates klassides omalt poolt ajas naisi otsima perekonna ülespida-

miseks toetust wabrikutööstuses, kus naised kohe tunda said kõike oma sugu rõhuwat needmist.

Algas sotsialistline naisliikumine, mis ühes ideelisega tugew küllalt on wõidule pääsemiseks, mille tagajärjed liig suured selleks, et neid korraga saaks hinnata ehk ülewaa-det neist enesele luua.

Oleks liiga optimistlik arwata, et ilmakord korraga uueks ja ilusaks muutub, niipea kui naised kord niikaugele jõuawad, et ühiselt meestega olla seadusandwas ja seltskondlises töös. Kes liiga palju loodab, saab ehk samuti petta nagu koguke idealista, kus liiga suuri lootusi panewad tööliste liikumise edule. Kahtlemata tõde on aga, et mehed ja naised üheskoos töötades inimlikumaid ja mitmekülgsemaid seadusi ja olusid wõiwad luua, kui meil praegu walitsemas, sest õigust öelda on mehed üksi asju ajades ühiskonna elu kaunis umbe wiinud.

Paljud küsimused, mis praega pea kuri-tahtlisel kombel on hooletusse jäetud, sest et nende harutmine meestele endale liig sügawalt lihasse lõikaks, — leiaks lahendust, siin oleks: abielu, laste- emakaitse j. t. küsimused. Naisliikumine wõidab tagasi perekondadele emad, kes endid igakülgselt oma pühamatele kohustele on ette walmistanud ja teadwusega asuwad praeguse ühiskonna kõige wastutusrikkamale tööle — lastekaswatusele. Naisliikumise abil kaswawad naised, kes oma waimujõudusid arendanud olles kohased on abikaasadena ja tugeдена kõrwal seisma kõige parematele meestele. Peaasi aga, naisliikumine loob terve rea iseseiswaid naisi, kes oma jõudu tundes ja järjekindlalt kaswatades kasulikkudena inimkonna liikmedena asuwad tööle seni söötis seisnud põllule, selle asemel et olla parasidiks, nagu seni.

Elu.

Weri soontes suriseb,
eluwärten wuriseb:
ühele ta ketrab kulda,
teisele kuid annab mulda;

ühe nagu nõiatib
üles kõrgele ta wiib,
teise alla põrmu waotab,
talt kõik elurõõmu kaotab...

R. Põld.

NALJAKS.

Enesesalgaja.

„Kuidas sulle ometi igawaks ei lähe, naisukene, terve päewa otsa mitte midagi teha?.. Terwele inimesele on töö ju ometi lõbuasjaks.“

„Mu armas... kas võib praegusel raskel ajal siis keegi lõbuasjade peale mõelda?!..“

Restoranis.

Wõõras: „Waadake, armas inimene, oma silmaga, mis loom see on?!.. See on juba kolmas tarakan, keda ma oma kapsaleeme seest leian!“

Kelner: „Aga kust pean ma siis teile Jõulu laupäewal mai-põrnikaid sinna sisse wõtma!?“

Praktilik mees.

Naine: „Jumala pärast!.. Sõida ruttu arsti järele, Leeni neelas kahekümnekopikulise alla!“

Mees: „Ei mina hakka küll mõne kahekümne kopika pärast woorimehe peale kolme rubla ära raiskama!“

Warane kogemus.

Kooliõpetaja (rehkendustülesandes): „Ütleme: meie oleme saanud osta 100 küünart kalewit ja maksime selle eest 3 rubla küünar. Kui palju meie saame, kui meie selle kalewi ära müüme 8 rubla küünar.“

Kaupmehe poeg (koha pealt): „Mitte rohkem kui aasta ja kaheksa kuud igaüks.“

Raske teotus kalale.

Haikala: „Ah, sa ei suuda enesele ette kujutada kui häbi mul eila oli!.. Kõle häbi... hirmus häbi!..“

„Mispärast siis?..“

„Mind peeti eemalt Saksa weeluseks paadiks.“

Igal pahal oma head küljed.

„Marie, on teil leht puhast paberit käepärast?“

„Jah, proua. Ma toon teile kohe tänase ajalehe.“

Eriteadline arwamine.

Loodusearmastaja: „Ma ei suuda sellest küllalt aru saada, mis kõik meie emakese-loodusega ei sünni: kord on tal külm, kord palaw...“

Arst: „Emakese-loodusel on, nagu tundemärkide järele kindlasti otsustada võib, — külmatõbi...“

Käekatsuja juures.

Käekatsuja: „Teie tulewane mees, preili, on walget werd, kõrge kaswuga ja wäga rikas.“

Daam: „Ah, kui hea! Nüüd aga olge head, ütlege mulle, kuidas ma oma senisest mehest lahti saaksin.“

Täiesti arusaadaw.

„Oi, Juks, küll on aga sul pehme nahk nagu mõnel saksa preilil kohe!“

„Ime küll, näh!.. Minu nahk ei pea siis üks kord ometi pehme olema, kuna sa teda juba kolmat aastat pargid.“

Täpipealselt mõistetud.

„Herra Kuusk on tõepoolest imelik inimene, tema mõistab kõiki asju nende täpipealses mõttes.“

„Kuidas nii?“

„Noh, näituseks, järgmine lugu: ta tuli minu poole wõõrsile. Ma wõtsin tema wastu nagu wana sõbra ja ütlesin talle: „Tee, Kuusk, nagu oleksid oma kodus.“ Ja mis te mõtlete?.. Öhtuks oli ta juba minu naise läbi sõimanud, naise kassi saba pidi aknast välja wisanud, kõõgitüdruku lahti lasknud, minu kuueasstasele pojale naha peale annud... ja kõige wiimaks ütles mulle eneselegi otsekohe näkku, et ma — — esimest sorti tainapea olewat.“

Restoranis.

Wõõras: „Kuulge, hea sõber, kas see befsteaks ei olnud wahest weel eila weoorimehe wankri ees?“

Tellimiste wastuwõtmine 1917. a. peale on alganud.

===== **Päewaleht** =====

„Pealinna Teataja“

ilmub 1914. a. algades Petrogradis.

Kui wälise Eesti demokraatiline häälekandja juhib „Pealinna Teataja“ üleüldise poliitilise seisukorra walgustamise kõrwal lugejate tähelepanemist iseäranis nende küsimuste peale, millel Eesti seltskondlise edenemise seisukohalt mõõduandew tähtsus on. Meil, kui wäikerahwal tuleb walwel olla ja oma õiguste eest seista, et Wene riigi tulewikus kohase seisupaiga kätte wõita. Sel eesmärgil walgustab „Pealinna Teataja“ kõik sündmusi, milles meie rahwuskultuurilised püüded olenewad, mis kodumaa edu seisukohast tähtsad ja ka wälisest Eestist kodumaaga üheks rahwapereks ühendawad. Awaramad pealinna olud lubawad Balti poliitilisi ebaolusid wabamalt walgustada, kui see Balti kitsal kodupinnal võimalik on.

Tähtsatele pealinna walitsuse ametiasutustele ligi olles on „Pealinna Teataja“ võimalik kindlaid teateid selle kohta tuua, kuidas walitsus ühe ehk teise Eesti eluküsimuse peale waatab.

Riigiwolikogu ajakirjanikkude kogus on „Pealinn Teataja“ oma toimetuse liikme poolt alaliselt esitatud.

Kui ainus pealinna Eesti seltskonna häälekandja, toob „Pealinna Teataja“ kohalist Eesti elust täielikku teateid. Mitte ühtki grupelist lahkpüüet omaks tunnistades walgustab „Pealinna Teataja“ meie suurema asunduse awalikku elu täiesti erapooletult ja püüab kõiki ta liikmeid, rahwuskultuurilise tööle wirgutades ühiste ettewõtete ümber koondata.

Asunduste häälekandjana pühendab „Pealinna Teataja“ iseäralikku tähelepanekut Eesti asundustele, asjatundliste juhtkirjade kaudu tärkawale asunduste seltskondlisele elule tuge ja juhatust pakkudes.

Kilirelt tuksuw elu nõuab ajalehelt, et ta lugejatele kokkuwõtlikku, lühikesi, ometigi ülewaaatlikku teateid kõigist ühiselu nähtustest tooks. Seda tarwidust täidab „Pealinna Teataja“.

Kuna Eesti elu wiimasel ajal ka wäljamaa ajakirjanduses tähelepaneku on wõitma hakanud, siis paneb „Pealinna Teataja“ oma wäljamaa kaastöö peale suurt rõhku.

Wärsked sõjatelegrammid ja asjatundlikud sõjaülewaated. Sõjaohwrite nimekirjad — ametliste allikate järel.

===== **Huwitawad uudisjutud ja poliitilised pilkepildid.** =====

1916. aasta jooksul on „Pealinna Teatajas“ järgmiste tuttawamate kirjanikkude, kunstnikkude, seltskonnategelaste jne. kirjatööd ilmunud: Karl Ast (Rumor), A. Jansen, August Kitzberg, W. Kann, Jakob Liw, Bernhard Linde, K. Luts, A. Promet, M. Pukits, Peeter Ruubel, Eduard Wilde, Ar. Wallner j. p. t.

Toimetuses wilunud jõud.

Tellimise hind: aastas 9 r.; 1/2 aast. 4 r. 90 k.; 3 kuupeale 2 r. 80 k.;
1 kuu peale 1 r.

Adress: Петроградъ, Екатерининскій каналъ д. № 29 (Riigipanga wastas), ред. раз. „Пeалинна Тeатая“. Peale selle on kohustatud tellimisi meie lehe peale wastu wõtma kõik postijaoskonnad üle riigi.

Tellida võib igast päewast peale kuni iga kuu lõpuni.

===== **Proowinumbrid hinnata.** =====

